

Lausunto

10.12.2020

Asia: VN/12734/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi liittyen pakottamalla solmitun avioliiton kumoamiseen

Avioliiton kumoaminen

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kannattaa ehdotettua lainsäädäntöä pakottamalla solmitun avioliiton kumoamisesta.

Pakkoavioliitto voi vakavimmillaan olla ihmiskauppaa. Ihmiskaupan, kuten pakkoavioliittojenkin, ilmenemismuodot ovat hyvin erilaisia ja tilanteet vaihtelevat. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä huomioida, että esimerkiksi ”pakko” voi ilmentyä erilaisissa muodoissa. Fyysisen ja henkisen painostamisen näyttäminen voi olla haastavaa, etenkin tilanteissa, joissa pakottamalla solmittu avioliitto on jatkunut pitkään. Syitä tilanteen jatkumiselle voi olla paljon, ja vallankäyttö sekä pakkoavioliiton dynamiikka on syytä tunnistaa arvioitaessa näitä tilanteita. Pakkoavioliiton uhri on voinut näyttää näennäisen vapaalta, vaikka hänen toimintamahdollisuutensa ovat olleet käytännössä hyvin rajatut.

Luonnoksen mukaan hakijan on avioliiton kumoamista koskevassa asiassa esitettävä uskottava näyttö avioliittoon pakottamisesta. Näyttökynnystä ja riittävää näyttöä tulee kuvata esityksessä tarkemmin. Nyt valmisteltavissa olevan lainsäädännön on oltava käytännössä sovellettavissa. Siksi näyttökynnyksen oltava riittävän alhainen, jotta avioliiton kumoaminen tosiasiallisesti on siihen pakotetulle vaihtoehto. Kuten useat muut lausunnonantajat ovat todenneet, pakkoavioliittoja on monenlaisia ja tilanteet ovat yksilöllisiä. Näytön osalta, kuten muutenkin asian kohdalla, on huomioitava tilanteeseen vaikuttavat valta-asetelmat ja riippuvuussuhteet.

Valtuutettu yhtyy näkökulmiin, joiden mukaan viiden vuoden määräaika kumoamisen hakemiselle voi muodostua ongelmalliseksi. Kumoamiselle ei tule asettaa määräaikaa tai sen on oltava selkeästi pidempi.

Valtuutettu pitää myös tärkeänä, että pakkoavioliiton kumoamista koskeva prosessi on yksinkertainen. Sidonnaisuutta rikosprosessiin ei saa olla. Valtuutettu pitää tärkeänä huolehtia, ettei edes välillisesti synny rikosprosessiyhteyttä, esimerkiksi näytön tai pakon osoittamisen kautta.

Ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustaminen

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä

Esityksen tavoite, alaikäisenä solmittujen avioliittojen vähentäminen, on tärkeä ja kannatettava. Sääntelyn tulee estää avioliittojen tunnustaminen tilanteissa, joissa alaikäinen on lähetetty ulkomaille solmimaan avioliitto.

Alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustamisen perusteiden tulee lähteä lapsen oikeuksista ja lapsen etuun liittyvästä harkinnasta. Esityksessä on mainittu erityisiä syitä, joilla avioliiton voisi tunnustaa. Valtuutettu pitää myös hyvänä, että ulkomailta alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustamisen arvioinnin tulee esityksen mukaan aina sisältää kokonaisarviointi.

Muut huomiot

Onko teillä muuta lausuttavaa ehdotukseen liittyen?

Yhdenvertaisuusvaltuutettu yhtyy näkemyksiin, joiden mukaan avioliittoon pakotetuille on oltava tarjolla tukipalveluita. Koska avioliiton purkamistapana kumoaminen on monimutkaisempi ja harvinaisempi kuin avioero, on avioliittoon pakotetuilla oltava mahdollisuus saada neuvontaa avioliiton purkamistavoista ja sen vaikutuksista.

Pakkoavioliitot kohdistuvat usein haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin ja niihin voi liittyä monenlaista hyväksikäyttöä, väkivaltaa ja kontrollointia. Kansallisena ihmiskaupparaportoijana toimiva yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä tunnistaa, että pakkoavioliitto voi myös täyttää ihmiskaupan tunnusmerkistön ja näissä tilanteissa pakkoavioliiton uhrin ovat ihmiskaupan uhreina oikeutettuja erityiseen tukeen ja palveluihin. Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnustamisesta ja auttamisesta annetun lain (2911/746) 38 a §:n perusteella uhrin auttamistoimiin kuuluu mm. oikeusapu ja oikeudellinen neuvonta sekä turvallinen majoitus.

Valovirta Anni
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto